

ØKOLOGISK LANDBRUK

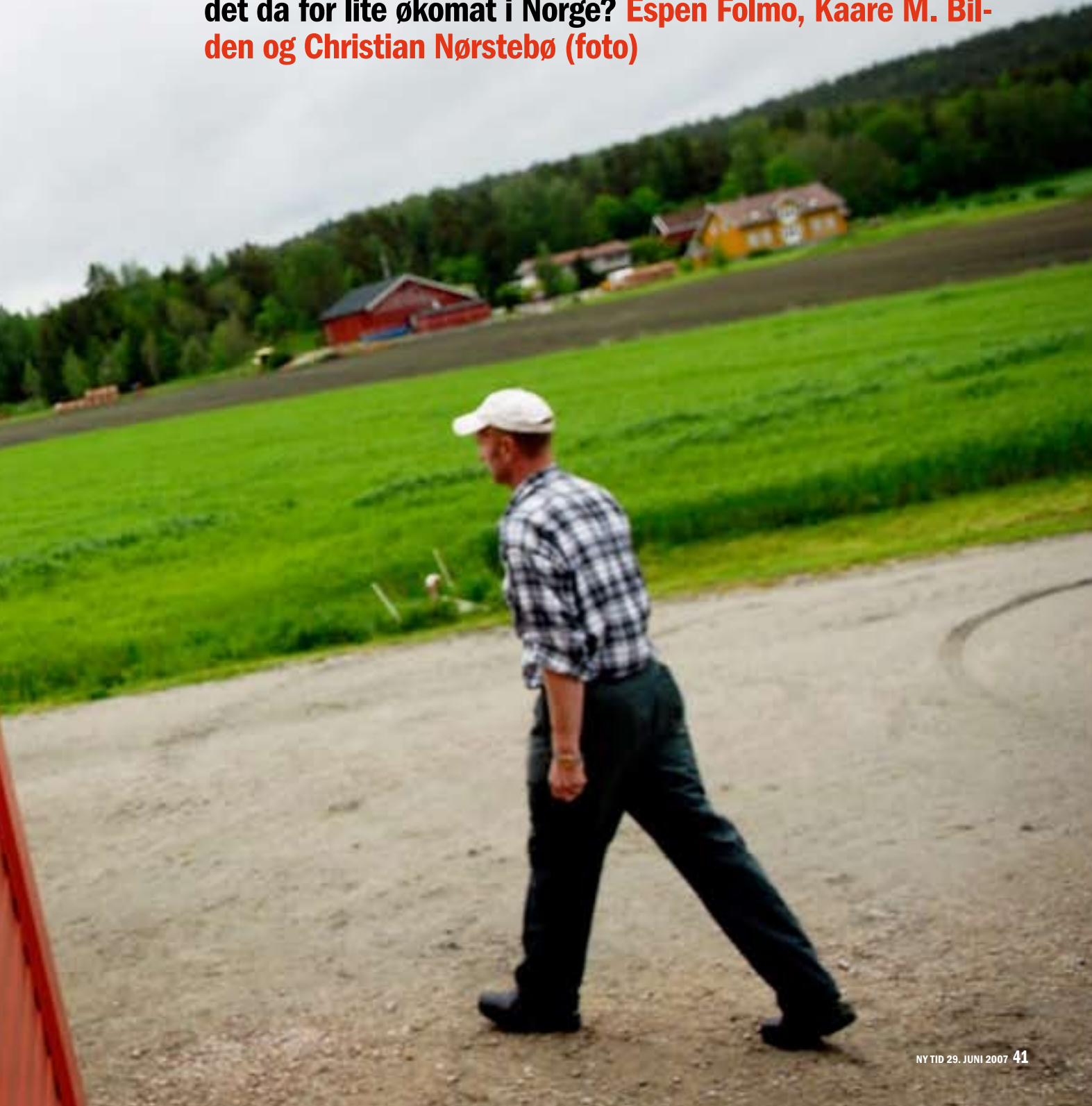
Nordmenn vil ha mer økologisk mat, men regjeringa foretrekker underproduksjon. Økobøndene møter motstand fra flere hold.

Garanzien für
ökologisk produksjon

Her drives
økologisk

Økomat er klimamat

Det er bedre for klimaet å importere økologisk mat, enn å kjøpe ikke-økologiske, norske matvarer. Hvorfor produseres det da for lite økomat i Norge? **Espen Folmo, Kaare M. Bilden og Christian Nørstebø (foto)**

– I begynnelsen var jeg like skeptisk til økologisk landbruk som alle andre.

Rune Sørli, økobonde

[økologi] Vi skritter forsiktig gjennom et hav av brune høner som stimler mot oss og ivrig hakker på treskoene vi har fått låne på Sørli gård i Skjeberg.

– Spiser du brune, økologiske egg fra Prior i sommer, kommer de garantert herfra, sier økobonde Rune Sørli.

Økologisk mat er produsert uten bruk av kunstgjødsel eller syntetiske plantevernmidler, og er derfor mindre energikrevende, og mer klimavennlig enn vanlig landbruk. Etterspørselen etter økomat skyter i været, men med dagens jordbrukspolitikk er terskelen for å omstille seg høy. Det kreves store investeringer, og en god posisjon mot for å gå over fra vanlig, til økologisk drift.

I 2003 investerte Sørli omtrent fire millioner kroner i et nytt hønsehus hvor hønene i størst mulig grad skal kunne følge sine instinkter. Hønene har for eksempel hver sin vaglepinne.

– Det er hønens instinkt å fly opp for å sove i et tre eller på en vagle, sier han.

Sørli åpner dørene til hønsehuset, og snart våger de første hønene seg forsiktig utenfor.

– Disse hønene er helt nye på gården og er ikke vant til å være ute ennå, forteller han.

Plutselig farer hønene i vill panikk mot dørene.

– Det var en hane som laget en varsellyd, ler Sørli.

– Jeg tror det er viktig for trivselen og for gruppedynamikken generelt at det er en del haner i flokken. Slike ting som dette viser jo hvor viktig hans rolle er.

På Sørli gård er det seks høner per kvadratmeter inne i hønsehuset. Vanligvis er det ni høner på den samme plassen. Ettersom hønene er aktive hele dagen, spiser de også mer. Prisen på et økologisk egg er i dag det dobbelte av prisen for et vanlig egg.

– Jeg har ingen sjanse til å produsere like billig som ordinært landbruk. Disse hønene skal ha mer plass, mer mat og mer stell. Kort sagt, mer av alt.

Bedre å importere

FNs landbruksorganisasjon FAO publiserte i fjor rapporten «Livestock's long shadow», som viser at produksjonen av kjøtt og melk nå står for 18 prosent av de globale klimagassutslippene.

– Men transport er ikke hovedproblemet. Vi har langt større utslipp fra kunstgjødsel, sprøytemidler og energiforbruk i ikke-økologisk jordbruk. Og det er viktigere å kutte ned på kjøttforbruket enn

å kutte ned transporten, sier Mekonnen Germiso, forskningsleder i Framtiden i våre hender.

Transport utgjør i følge FAO bare en titusendel av de totale utslippene knyttet til matvarer.

Utslippene fra produksjonen av kunstgjødsele som skal til for å lage ett kilo norsk ikke-økologisk fårekjøtt er ti ganger så høyt som transportutslippet fra ett kilo fårekjøtt fra Namibia.

Germiso poengterer at lokal matproduksjon ikke nødvendigvis er det samme som miljøvennlig matproduksjon.

– Inntil norsk øko-produksjon dekker etterspørselen, er det bedre å importere økologisk mat enn å kjøpe ikke-økologiske landbruksvarer.

Foretrekker underproduksjon

«Erfaringer fra de siste årene tilsier at en situasjon

der etterspørselen er noe større enn produksjonen er å foretrekke framfor det motsatte.»

Det skriver regjeringen i tilbudet til årets jordbruksforhandlinger.

Kersti Mathiassen og Aage Steen Holm i Økologisk Landslag (Oikos) stiller seg uforstående til regjeringens påstand.

– Det kan ikke være i statens interesse at vi får en underproduksjon av økologisk mat her i landet.

Oikos mener statens tilbud bærer preg av runde formuleringer og manglende tallmateriale, og er skuffet over regjeringens forslag.

Ulstein mener etterspørsel etter økologisk mat stiger bratt, men at resultatet av jordbruksforhandlingene ikke er noe løft for økologisk produksjon i Norge. ▶

Økologisk mote

Øko er blitt markedsstrategi, men ikke alle produktene lever opp til navnet.

[Øko-mote] Økologiske produkter er i vinden som aldri før. Det er effektiv markedsføring å bruke ordene økologisk og miljøvennlig om sine produkter.

I Norge er det Debio som godkjenner økologisk matproduksjon.

– Ordet økologisk er et beskyttet begrep i forhold til landbruksprodukter, sier Etti Salomonsen, informasjonskoordinator i Debio.

Det vil si at økologiske produkter må godkjennes etter økologiforskriften, som bygger på en EU-forordning. Ordet økologisk og liknende formuleringer, kan bare brukes når produksjonen eller produktet har en økologisk godkjenning.

Men det er områder som ikke er dekket av økologiforskriften, noe som åpner for bruk av ordet økologisk for eksempel i begrepet økoturisme. Dette markedet har vokst raskt de siste årene, og i Tyskland var det i fjor registrert 135 spesialiserte øko-reisebyråer.

En britisk undersøkelse av økoturisme i Annapurna i Nepal, viste at folk ville reise dit på grunn av uberørt natur og eksotisk kultur. I 1986 ble området definert som bevaringsverdig. Det førte til at området ble populært. I 2001 var det dobbelt så mange turister som innbyggere i området. Dette ga økonomisk vekst, men også store miljøskader fordi turistene forurenser vannet, slenger fra seg avfall og hugger ned skogen for å bygge overnattingssteder og for å lage bål til matlaging. Debatten raser nå om økoturisme bør bli et beskyttet begrep med definerbare kriterier.

Bilindustrien bruker også grønne begreper. Toyota markedsfører sin hybridbil Prius som «verdens mest miljøvennlige bil». Natur og Ungdom har klagd Toyota inn for forbrukerombudet, og hevder at dette er grønnvasking, altså å framstille noe som mer miljøvennlig enn det faktisk er. ■

TYGGENDE HØNS: Økobonde Rune Sørli fører de brune hønene sine med hjemmelaget, hel, økologisk havre. – Da får de noe å tygge på, og trives bedre, sier han.

FAKTA

ØKOLOGISK MAT

- Økologisk mat er produsert uten bruk av kunstgjødsel eller syntetiske plantevernmidler.
- Dyreprodukter, som kjøtt, meieriprodukter og egg, kommer fra husdyr som har fått økologisk fôr, og som har mulighet til å bevege seg fritt, også utenom beitesesong.
- Genmodifiserte matvarer eller bruk av veksthormoner er ikke tillatt.
- Det kan bare brukes konserveringsmidler

som er tillatt etter regelverket for økologisk produksjon, og det er ikke tillatt å tilsette kunstige fargestoffer.

■ 3,8 prosent av jordbruksarealet i Norge er økologisk.

■ Økologisk landbruk skal sikre genetisk mangfold, resirkulering av næringsstoffer og et jordsmonn som har et biologisk aktivt mikromiljø, samt ta hensyn til husdyrenes naturlige behov.

NYE TIDER

SJELDEN PLANTE: (t.h.) Bare 3,8 prosent av jordbruksarealet i Norge er økologisk.

HARDKOKT: (under) Her er eggene Sørli selv liker best: Middels store, brune, økologiske egg.

– Veksten i areal som brukes til økologisk produksjon var bare 0,1 prosent i fjor. Det kreves en helt annen satsing hvis regjeringen virkelig vil nå målet om 15 prosent omsetning. Ellers blir resultatet at norsk landbruk ikke klarer å forsyne det norske markedet med økologiske varer, sier han.

Kristin Orlund, rådgiver i Landbruks- og matdepartementet, mener derimot at det først og fremst er et godt marked som skal drive utviklingen fremover.

– Regjeringen ønsker å øke etterspørselen blant annet ved å samarbeide med matvarekjedene om en informasjonskampanje om økologiske produkter. Vi er også opptatt av at det offentlige selv må gå foran og forbruke økologisk mat, sier hun.

– *Er det realistisk å nå 15 prosent omsetning innen 2015?*

– Det er ingen tvil om at det er et ambisiøst mål, men nå jobber vi målrettet mot dette. Skal vi nå målet er vi avhengige av at etterspørselen fortsetter å øke og at produsentene legger om. Vi er avhengig av at alle krefter er med og drar.

– *Hva skal til for at omsetningen skal øke?*

– Når vi får større produksjonsnivå vil utviklingen gå mer av seg selv. Med så små volum som vi har nå, blir det økologiske landbruket sårbart i alle ender.

Hard kamp

Tilbake i hønehuset forteller Rune Sørli at omlegginga var vanskelig.

– Det var mange som himlet med øynene da vi bestemte oss for å legge om til økologisk, sier Sørli.

Han er ikke den eneste økobonden som har møtt motstand:

– Økologisk landbruk har hittil møtt massiv motstand fra Bondelaget, Småbrukerlaget og samvirkene. Disse aktørene har forsøkt å gjøre økologisk landbruk til en nisje for de små og sære. Det virker som de har tenkt at dersom de bare lukker øynene, så vil det forsvinne av seg selv, sier Kristen Ulstein i Oikos.

Flere undersøkelser viser at økologisk landbruk kan redusere sulten i verden. Erfaringene fra et samarbeid Oikos har med økologiske bomullsdyrkere i Zambia viser at økologisk landbruk er mer levedyktig enn konvensjonelt landbruk:

– I tørkeperiodene mistet naboene avlingene, mens de økologiske avlingene overlevde. Det skyldes at jorden holder bedre på vannet når den inneholder mer organisk materiale, sier lederen av prosjektet, Maiken Pollestad Sele, som nett-

opp forhandlet frem en avtale slik at de zambiske økobøndene nå også får 30 prosent høyere pris enn sine naboer.

Til tross for himlende øyne og en del praktiske startproblemer, blant annet med høneføret, fikk Sørli til slutt økoegg-kontrakt med Prior.

– Det er helt supert å drive økologisk, mye morsommere, sier Sørli, idet en høne flakser ned og setter seg på skulderen hans.

– Etterspørselen etter økologiske egg vil nok bli mye større enn 15 prosent om noen år, spår Sørli.

Han kjenner til butikker hvor salget av økologiske egg har vært langt over 50 prosent av egg-omsetningen.

Årets Økobarmometer viser at 67 prosent av kundene i et utvalg av Coops, ICAs, og NorgesGruppens butikker handler økologisk ▶

Hva er penger verdt om de ikke gir oss verdier?

CULTURA BANK tenker annerledes enn andre banker. Når våre kunder betror oss sine penger, lover vi å låne dem ut til samfunnsnyttige og verdiskapende tiltak. Vi ser etter prosjekter som kan gi fellesskapet valuta for pengene. Derfor er pengene dine mer verdt når de står i banken vår.

REN MAT

Bakeverkstedene Godt Brød i Oslo, Bergen og Trondheim gleder kundene sine med økologisk bakverk. Cultura Bank har bidratt med finansiering.

REN LUFT

Delte biler gir mindre forurensning. Cultura Bank er med på å finansiere BilRingene i Bergen og Bilkollektivet i Trondheim.

RENT VANN

A/L Opptjern Vannverk har lånt penger fra Cultura Bank til renseanlegg for klorfritt vann.

MER RETTFERDIGHET

Cultura Bank har gitt lån til Isandi, som formidler håndverksprodukter fra partnere i det sørlige Afrika.

Se www.cultura.no eller ring oss, tlf.: 22 99 51 99 så forteller vi deg mer.

CULTURA BANK

Et etisk alternativ

produkter. Det er høyt utdannede kvinner som handler mest økologisk.

– Dette er bare begynnelsen av øko-bølgen. Hvis forbrukere klarer å få tak i fristende økologiske produkter til en overkommelig pris, kan økologisk mat virkelig ta av i Norge, akkurat som det har gjort ellers i Europa, sier daglig leder Marcelle Askew i Eco Commerce.

– Det er en mer eller mindre bevisst sabotering som er en hovedårsak til at økologisk mat står så mye svakere i Norge enn i våre naboland, sier Ulstein i Oikos.

Harry-turen over svenskegrensen er nå i ferd med å få et økologisk ansikt ettersom det økologiske vareutvalget er mye bedre i Sverige.

Kersti Mathiassen i Oikos mener Norge har et stort potensial ettersom vi har langt igjen til omsetningsnivået i resten av Skandinavia:

– Halvparten av all melk som selges i København er økologisk, mens under to prosent av den norske melken er det, sier hun.

Også Sørli opplever økende etterspørsel, og lar nå døren inn til eggene stå åpen døgnet rundt, slik at folk bare kan gå inn og kjøpe egg på selvbetjening.

– Det er blitt veldig populært i nærmiljøet.

Sunnest

Etter omvisningen i hønehuset inviterer Sørli Ny Tid til lunsj.

– Jeg tror økologisk mat er sunnest, men en a-vare er a-vare, enten den er økologisk eller ikke, sier han, mens han setter frem hjemmelaget syltetøyet, nymelket melk og ferske økoegg.

Mange hevder at økologiske og konvensjonelle produkter inneholder det samme. Men undersøkelser i Storbritannia viser at grønnsaker og frukt har endret innhold de siste 50 årene. For eksempel mistet grønnsaker 57 prosent av sink-innholdet fra 1978 til 1991.

Resultatene sammenfaller også med en annen undersøkelse som også viser at frukt har doblet innholdet av sukker fra 1930 til 1980. Begge undersøkelsene knytter reduksjonen i næringsinnhold til et mer intensivt jordbruk og mistenker

LUNSJ: Rune Sørli heller nymelket melk i glasset. Bortsett fra økoegg, hjemmelaget syltetøy og helt fersk melk, viser lunsjbordet at Sørli selv ikke er noen økofantast.

jordbrukskjemikalier og nye dyrkingsteknikker for å være årsaken til det reduserte næringsinnholdet. Tilsvarende tendens for C-vitamin, protein og fettsyrer er også påvist i store forskningsundersøkelser i Sverige, Tyskland og USA.

– I matplanter er det særlig innholdet av sekundære plantestoffer, som for eksempel antioksidanter, som utgjør den store forskjellen mellom økologiske og konvensjonelle produkter. Mens i animalske matslag er det først og fremst et mer gunstig fettsyremønster, for eksempel et høyere innhold av omega-3 fettsyrer og mer fettløslige vitaminer, i økologiske produkter, som utgjør forskjellen, sier professor ved seksjon for forebyggende medisin og epidemiologi ved UiO, Gerd Holmboe-Ottesen.

I Danmark viste en studie i 1994 at menn som spiste mer enn 50 prosent økologisk mat, hadde dobbelt så mange sædceller som gjennomsnittet av danske menn.

Andre studier viser at økomat har bedre smak og gir bedre trivsel: I en femårig smakstesting i Østerrike ble økologiske gulrøtter foretrukket i

blindtester. Øko-mat ble også foretrukket av rotter i føringsforsøk, og en dansk undersøkelse viste at rottene på økologisk fôr hadde lavere vekt og mindre kroppsfett. Flere forsøk viser også at rotter på økologisk fôr er roligere og trives bedre.

Sørli forteller at hønene hans får hel, hjemmelaget, økologisk havre.

– Det gir faktisk bedre trivsel og mindre bråk i flokken, sier han.

En øko-opptelling viser at Sørli's eget lunsjbord oppfyller minstekravet om 15 prosent økologiske matvarer.

– I begynnelsen var jeg like skeptisk til økologisk landbruk som alle andre, sier Sørli, som i dag produserer en tiendedel av alle økoegg i Norge.

Han nøler ikke med å anbefale flere å legge om:

– Etterspørselen etter økologiske varer er det som vokser raskest i verden i dag. De som legger om til økologisk nå vil ikke angre på det. Økologi er fremtiden. ■ post@nytid.no

SE OGSÅ kronikk side 26

FAKTA

ØKOLOGISKE PRODUKTER

- I 2006 var 2.500 av totalt 60.000 gårdsbruk i Norge økologiske.
- I 2006 var 401 økologiske bedrifter godkjente av Debio. I år er allerede 456 godkjente.
- Debio har totalt godkjent 3703 økologiske produkter.